

Analýza dramatického textu – témata rozboru

(pomocný manuál)

2009/jaro

- výběr textů zahrnuje období od konce 19. století po dnešek
- během 20. století došlo k radikální proměně dramatu a všech myslitelných kategorií, které dramatický text charakterizují a tvoří
- základní hledisko semináře: **drama jako text**

1. O textu

Autorství (autor = původce)

- autor – 1 či více
- autor překladu, dramatizace, (inscenační) úpravy
- vztah ke konkrétnímu divadlu, pro které byl text napsán

Datace

- poukazuje na vztah k dnešku a na vztah ke své době
- datum napsání textu, překladu, úpravy, případně uvedení
- vztah ke konkrétní divadelní situaci určitého historického období (vliv dobového herectví, scénografie, architektury divadelních budov, technických možností) a překračování dobových možností

Varianty textu (geneze) - přepracování po prvním uvedení

- přepracování pro nový prostor
- přepracování pro určitou příležitost (slavnostní uvedení pro zahraniční návštěvníky, před krávkým dvorem)
- zásahy cenzury a přepracování po zásahu cenzury
- text k jevištnímu uvedení – text určený k publikování

2. Text hry, dramatický text

Typ informací - explicitní – „děje se v roce 1932“
- implicitní – „za hospodářské krize“

Vztah k jiným textům - dramatickým, prozaickým, básnickým
- obdoby, nápovědi, odkazy, přímé citace
- přiznání se k inspiracím v doslovu, předmluvě, mottu ke hře, v podtitulu, ve scénické poznámce, ve věnování

Žánr - groteska, komedie, tragédie, fraška, kronika, tragikomedie

Členění, struktura - dějství, akt, obraz, výstup, scéna
- názvy scén, obrazů, číslování (Shakespeare III/5)
- vztahy mezi jednotlivými částmi textu –
kontinualita, protikladnost, dynamika, montážní skladba
- potlačená struktura (realismus), zvýrazněná (avantgarda) – forma, formální uspořádání zasahující do obsahu a ovlivňuje vnímání událostí/děje
- osamostatnitelnost jednotlivých částí (Brecht)

Členění textu - text hlavní
- text vedlejší: „každá součást, která přímo nebo nepřímo ovlivňuje čtenářskou recepci i divadelní realizaci, avšak není zjevně k akustické či optické realizaci určena“ (Lukeš, Milan, UMĚNÍ DRAMATU, Praha 1987, s. 27)
- dramatický text je nápadně dvouvrstevnatý
- typ vedlejšího textu: název, podtitul, předmluva, seznam dramatických postav, určení mluvčího před replikou,

označení části (obraz, akt), scénická, režijní nebo autorská poznámka apod.

Dramatická postava - seznam osob (dramatis personae) a jejich základní charakteristika, případně určení vztahů mezi nimi

- postavy hlavní a vedlejší
- sociální, generační určení postav
- postava jako psychologické **individu** s osobitými rysy (realistické tendence) – postava **typ** se zobecnitelnými rysy (tendence stylizovaného divadla)
- proměna postavy během hry
- konfigurace postav – četnost výstupů postavy v jednotlivých částech hry
- spojitost postav neboli konkomitantní postavy (Dobšinskij a Bobšinskij v Revizorovi)

Dramatická situace - základní jednotka dramatického textu

- vztahuje se ke kategorii **zde a nyní** (hic et nunc)
- určena jednáním postav: „Proto se také podle některých jejich výtvořů nazývají dramata, protože předvádějí osoby jednající.“ (Aristoteles, POETIKA, Praha 1964, s. 37)
- jednání vnější (Shakespeare), jednání vnitřní (psychologický realismus, symbolismus)

Dialog - promluva

- lingvistické pojetí Mukařovského a Veltruského

Téma a motivy - základní téma dramatického textu

- dílčí motivy
- rozvíjení, prohlubování tématu
- zrcadlení a paralelnost motivů (slepota Leara a Glostera), refrénovitě opakování v určitých situacích, na určitých místech hry

Chronotop (časoprostorové určení, dimenze – termín Bachtinův)

Čas - časové údaje v hlavním i vedlejším textu

- čas dějový – čas dějství, aktů, obrazů, výstupů, scén
- čas syžetový – čas příběhu, ve kterém se hra odehrává (např. jaro, léto, podzim); posloupnost dění, pomlky a cesury v ději; symbolický charakter času, do kterého je děj vsazen; čas, s nímž jsou spjaté náladotvorné a atmosférotvorné motivy; implicitní odkazy v reáliích (např. jednání lidí, oblékání, řeč, společenské uspořádání, etiketa)
- čas fabule – zachycuje nejzazší události, které jsou v textu zmíněny (minulost, přítomnost a budoucnost) a které ovlivňují jednání postav
- vstup do děje – vztahuje se k syžetu, ke strategii výstavby: od počátku (ab ovo), od konce, v polovině děje (in media res)

Jazyk hry - próza, verš, řeč rytmizovaná, písně, songy

- spisovný, dialekt, sociolekt, obecná čeština (+ vztah k jazyku originálu – např. italské dialekty)
- specifický jazyk autora (např. V. Havel)
- jazyk jako téma hry (Ionescova Plešatá zpěvačka)
- funkce faktická, expresivní, apelativní, estetická (Mukařovský)